

אגדת קמצא ובר קמצא, מקורות לחלוקה, ד"ר חזות גבריא

1. תלמוד בבלי מסכת גיטין פרק ה - הניזקין [דף מח עמוד ב]

אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה'? אקמצא ובר קמצא הרוב ירושלים, אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא, אשקא דדיספק¹ חרוב ביתר.

אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים.
 דההוא גברא, דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא. אמר ליה לשמעיה, זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר קמצא. אתא אשכחיה דהוה יתיב, אמר ליה, מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא? קום פוק. אמר ליה, הואיל ואתאי שבקן, ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא. אמר ליה, לא. אמר ליה, יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך. אמר ליה, לא. אמר ליה, יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך. אמר ליה, לא. נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר, הואיל והווי יתבי רבנן ולא מחו ביה, שמע מינה קא ניחא להו, איזיל איכול כהו קורצא בי מלכא.

אזל אמר ליה לקיסר, מרדו בך יהודאי.
 אמר ליה, מי יימר?
 אמר ליה, שדר להו קורבנא, חזית אי מקרבין ליה.
 אזל שדר בידיה עגלא תלתא, כהדי דקאתי שד ביה מומא בניב שפתים, ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדין הוא מומא ולדידהו לאו מומא הוא.
 סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות,
 אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס, יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח.
 סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא,
 אמר להו רבי זכריה, ואמרו מטיל מום בקדשים יהרג.

אמר רבי יוחנן, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו.

2. תוספתא מסכת שבת (ליברמן) פרק טז, הלכה ז

בית הלל אומרים, מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין.
 בית שמיי אומרים, מסלק את הטבלא כולה ומנערה.
 זכריה בן אבוקולס לא היה נוהג לא כדברי בית שמיי ולא כדברי בית הלל אלא נוטל ומשליך לאחר המיטה.
 אמר ר' יוסה, ענוותנותו של ר' זכריה בן אבוקולס היא שרפה את ההיכל.

3. איכה רבה (וילנא) פרשה ד

מקור	תרגום
מעשה באדם אחד מגדולי ירושלים שעשה סעודה ¹⁸ [אמר] לטלייה: זיל אייתי לי בר כמצא רחמי. אזל ואייתי ליה בר כמצורא ¹⁹ סנא יה. על ואשכח דיתיב בין א[ריסטייה]. אמ' ליה: קום פוק לך מן הכא ²⁰ . אמ' ליה – [לא תפקין] בבוסרן. אמ' ליה: לית אפשר דלא נפקת מהכא. אמ' ליה: אנה יהב [טימי דסעודתא ולא] תפקין בבוסרן. אמר לית: לא אפשר דלא נפקת מן הכא. אמ' ליה: אנא יהב טי מי כל הדין אריצטון ולא תפקין בבוסרן. אמ' ליה: לית אפשר דלא [נפקת מן הכא]. אמ' ליה: אנא יהב בדיפלה ולא תפקין בבוסרן. אמ' ליה: לית אפשר [דלא נפקת] מן הכא. והיה שם ר' זכריה בר אבקליס שהיה ספיק בידו למחות [ולא מיחה]. מ[ן] דנפיק אמ': מה אנן נפק בבוסרן ושביק להון יתבין שלוית? נחת ליה [לגב] מלכה, דכל קורבניא דהון מקרבין מן כורש מלכא הון. הדה היא, "[די להון] מהקרבין ניחוחין לאייליה' שמיא ומצלן לחיי מלכא ובנוהי." אזל ואמ' ליה: אילין קורבניא דאת משלח להון אינון אכלין להון. נזף בית אמ' ליה: מילא בישא אמ[רת דאת] בעי למימר שם ביש עליהן. אמ' ליה: שלח עימי קורבניא ושלח[ן] עמי ברנש מהימן ואת קיים על קושטא שלח עימיה ברנש מהימן ושלח עימ[יה] קורבניא[ן] קם ההוא בלילה ויהב בהון מומין דלא מינכרין. כיון רחמא יתהון כ[הנא, לא קריבינון]. אמ' ליה: לית אנה מקריב להון, מחר אנה מקריב להון אתא יומא ולא קר[בינון], אתא יו[מא] ולא קריבינון. מיד שלח ואמ' למלכא: ההיא מילתא ד[אמר] לך ההוא יה[ודאה] קשיט הוא. מיד שלח ואחריב היכלה. היא דא דביריא[תא] אמרין בין כמצא ובין כמצורא חרב מקדשא. א' ר' יוסי בר ר' אבון – עינוותנות[ן] שלו' זכריה בר אבקליס היא שרפה את ההיכל.	מעשה באדם אחד מגדולי ירושלים שעשה סעודה. אמר לנערו: לא הבא לי את בר כמצא אוהבי. הלך והביא לו את בר כמצורא שונאו. בא ומצאו שיושב בין האורחים. אמר לו: קום צא מכאן. אמר לו: אל תוציאני בבושה. אמר לו: אי אפשר שלא תצא מכאן. אמר לו: אני אתן דמי הסעודה ולא תוציאני בבושה. אמר לו: אי אפשר שלא תצא מכאן. אמר לו: אני אתן דמי כל הסעודה הזו ולא תוציאני בבושה. אמר לו: אי אפשר שלא תצא מכאן. אמר לו: אני אתן כפליים ולא תוציאני בבושה. אר לו: אי אפשר שלא תצא מכאן. והיה שם ר' זכריה בר אבקליס שהיה ספיק בידו למחות ולא מיחה. כשיצא אמר: האם אני יוצא בבושה ומשאיר אותם יושבים בשלווה? ירד אצל המלך, שכל הקרבנות שהיו מקריבים היו מכורש המלך, וזהו שכתוב, "די להון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלן לחיי מלכא ובנוהי" ²² . הלך ואמר לו: הקרבנות הללו שאתה שולח להם הם אוכלים אותם. נזף בו. אמר לו: לשון רע אתה אומר, שאתה מבקש להוציא עליהם שם רע. אמר לו: שלח בידי קרבן ושלח עמי אדם מהימן, ואתה עומד על האמת. שלח עמו אדם מהימן ושלח עמו קרבנות. קם ההוא בלילה ונתן בהם מומים שאינם ניכרים. כיון שראה אותם הכהן לא הקריבם. אמר לו: אין אני מקריב אותם מחר אני מקריב אותם. בא היום ולא הקריבם, בא היום ולא הקריבם. מיד שלח ואמר למלך: הדבר ההוא שאמר לך היהודי ההוא אמת הוא. מיד שלח ואחריב היכלה. היא זו שהבריות אומרות: בין כמצא ובין כמצורא חרב המקדש. א' ר' יוסי בר ר' אבון – עינוותנותו של ר' זכריה בר אבקליס היא שרפה את ההיכל.